

אוצרות
המושבים
קידוש

סיבת הגזירה – "מרדכי לא השתחווה" או כי כולם השתחוו?

.....
"מרדכי בדורו כמשה בדורו" – למה דוקא מרדכי?

.....
"מאמינים בני מאמינים" זקוקים לתוספת באמונה!?

.....
התבטלה הגזירה – מדוע מרדכי נשאר בחצר אחשוורוש?

קובץ זה יוצא לאור
לעילוי נשמת האי גברא רבא, רודף צדקה וחסד
זכה לפזר מכספו להדפסת תורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע
הרב החסיד ר' מאיר בהר"ר שמחה יצחק ע"ה זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל
נלב"ע ביום ג' סיון ה'תשפ"א
תנצב"ה

* * *

ולזכות יבלחטו"א בניו הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו
יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל זרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

פתח דבר

בעזתי"ת.

לקראת ימי הפורים הבעל"ט הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי את הקונטרס "אוצרות המועדים - חג הפורים", ובו ביאורים אודות מהותו, תפקידו, ופעולותיו של מרדכי היהודי בימי הפורים. הביאורים נלקטו ונערכו מתוך תורתו הרחבה מני ים של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש וצוקלה"ה נבג"מ זי"ע. קונטרס זה מופיע כמסגרת הקובץ השבועי 'לקראת שבת - עיונים בפרשת השבוע'.

וזאת למודעי: רבים מן הביאורים לא הוגהו גם במקורם ע"י רבנו, ובקונטרס זה בדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר-מערכת, ולפעמים נאמרו הביאורים בקיצור, וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבנו. ופשוט שמחמת עומק המושג וקוצר דעת העורכים, יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והן על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקור הדברים, וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

◇ ◇ ◇

ויה"ר שמגאולה זו דימי הפורים, הרי "מסמך גאולה לגאולה" (מגילה ו, ב) ונוכה בקרוב ממש ובעגלא דידן לגאולה האמיתית והשלימה.

בברכת התורה,
מכון אור החפידות

כ"ז אדר ראשון תשפ"ב

תוכן ענינים

שער ראשון ☺ ומרדכי לא יכרע ולא ישתחנה ..... ב.

סיבת הגזירה ודרך ביטולה

מדוע קצף המן על כל עם מרדכי? / מה הדאיג את מרדכי? / התקווה היא בתינוקות הבאים מבית הספר

(ע"פ לקוטי שיחות חב"א עמ' 602 ואילך)

פנינים ☺

שלוש דרגות בביטחון בהשם / ביטול הגזירה נעשה באמצעים רוחניים

שער שני ☺ ויזעק זעקה גדלה ומרה ..... ח.

רעיא מהימנא בדור של מסירת נפש

מזלייהו חזי / האמונה שמצד עצם הנשמה / מסירת נפש - משום שהוא מאוחד עם השי"ת! / פעולת משה רבנו ומרדכי היהודי

(ע"פ ספר המאמרים מלוקט אדר-סיון עמ' לד ואילך)

שער שלישי ☺ ונצוי לרב אחיו ..... יג.

דמותו של מרדכי לאחר נס פורים

מדוע ירד מרדכי רק בדרגא אחת? / העוסק בצרכי ציבור: תורתו מתברכת או רק משתמרת? / חכמים בבליים יחד עם "החרש והמסגר" / מרדכי סבר כתלמוד ירושלמי / ירד מחשיבותו למרות שתורתו מתברכת! / מיהו זה ש"תורתו אומנתו"? / חובתם של חברי הסנהדרין

(ע"פ לקוטי שיחות חט"ז עמ' 373 ואילך)

פנינים ☺

מדוע לא השתתף הגאון הרוגצ'ובי בוועדה למען יהודי רוסיה? / מדוע נעשה מרדכי משנה למלך אף שנתבטלה הגזירה?

שיחות קודש ..... כ.

תכלית לימוד התורה - לבוא ליראה את ה'

פנינים ☺

מה עשה מרדכי עם "עטרת הזהב הגדולה" שלו?

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב מאיר יעקב זילברשטרומ, הרב צבי חירש ולמנב, הרב שלום חריטובוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

מכון אור החסידות, סניף ארץ הקודש ת.ד. 2033 כפר חי"ד, 6084000 • טל' מערכת: 03-3745979 orhachasidutil@gmail.com
Or Hachasidus - Head Office, 1469 President st. #BSMT, Brooklyn, NY 11213 - United States (718) 534 8673

שער ראשון

"וּמְרַדְכֵי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה"

סיבת הגזירה ודרך ביטולה

לאורך כל סיפור המגילה, שב ומוזכר מרדכי היהודי כמי שעומד במרכז עיקרי ההתרחשויות. כך הוא בסיבה לגזירת המן שהוא "כי אין מרדכי כורע ומשתחוה לו" (אסתר ג, ה), כך הוא בכל הפעולות, הגשמיות והרוחניות שנעשו לביטול הגזירה, שכולן על ידי מרדכי היו, וכך הוא גם בסיום המגילה, שמתואר איך בית המן ניתן לו והוא נותר מקורב אל המלך, "דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו".

בפרק זה, תתבאר עומק הסיבה לגזירת המן, ומדוע היא קשורה כל כך במה ש"מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה". וכאשר תתברר הסיבה לגזירת המן, יובנו היטב דרכי פעולתו של מרדכי, ואיך ביקש לבטל ולשלול את הסיבה האמיתית לגזירה.

איתא במדרש, שכאשר נחתמו אגרותיו של המן עם הגזירה על ישראל, הלכו המן ו"בני חבורתו" כשהם שמחים, ובדרכם ראו כיצד מרדכי רץ אחרי שלושה תינוקות "שהיו באים מבית הספר". מרדכי שאל כל אחד מהם מה למד, והם השיבו לו כולם בפסוקים של אמונה וביטחון, ו"כיון ששמע מרדכי כך, שחק והי' שמח שמחה גדולה".

כאשר שאלו המן "מה היא זאת השמחה ששמחת לדברי התינוקות הללו", השיב לו מרדכי "על בשורות טובות שבשרוני שלא אפחד מן העצה הרעה שיעצת עלינו" (אסתר רבה פ"ז, יז).

ויש לתמוה בזה תמיהה רבה:

בסוף פרק שלישי של המגילה מסופר על כתיבת וחתימת אגרותיו של המן, ולאחר מכן, בתחילת פרק רביעי מסופר כיצד "ויקרע מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר ויצא בתוך העיר ויזעק ויזעק זעקה גדולה ומרה". פגישת מרדכי עם התינוקות הייתה "בשעה שנחתמו אותן האגרות ונתנו ביד המן", ונמצא שהסדר הי' : חתימת האגרות ונתינתן להמן, פגישת מרדכי עם התינוקות, ולבסוף פעולותיו של מרדכי לביטול הגזירה, "ויקרע מרדכי את בגדיו" וגו' (וראה אגדת אסתר ג, ט, שלאחר סיפור ג' התינוקות "התחיל מרדכי צווח ואומר אלי-א-לי למה עזבתני").

והדבר תמוה מאוד: מכיוון שכבר נתבשר מרדכי מפי התינוקות ב"בשורות טובות", שתוכנן הוא "שלא אפחד מן העצה הרעה שיעצת עלינו", ועד ש"שחק והי' שמח שמחה גדולה", מדוע מיד לאחר מכן קרע את בגדיו, לבש שק ואפר וזעק "זעקה גדולה ומרה" ?

מדוע קצף המן על כל עם מרדכי?

בסיבת גזירת המן "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים" (אסתר ג, ג), ישנם שני ביאורים: אחד בסיפור המגילה כפשוטו, ומשנהו בדרשת חז"ל.

במגילה (ג, ב) מסופר שהי' זה מחמת ש"מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה". המן נתמלא חמה על אי כריעתו של מרדכי, והחליט להעניש לא רק את מרדכי לבדו, אלא את כל עם מרדכי, "מנער ועד זקן טף ונשים" (שם יג).

אמנם, בוודאי להמן לא הי' כח לגזור גזירה על בני ישראל מבלי שהסכימו עלי' למעלה, ומובן שאם הצליח המן לגזור גזירה כזו, אות הוא שכן נגזר מלמעלה.

ועל כך איתא בגמרא: (מגילה יב, א) "מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כלי'. . . מפני שהשתחוו לצלם", והיינו שהגזירה באה כעונש על מה שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר.

ויש לכאר את עומק סיבות אלו:

בסיבה שמופיעה במגילה, מודגש כיצד חמתו של המן נגרמה ממה שמרדכי לא השתחוה לו, ולמרות שרק מרדכי הכעיסו בפועל, מכל מקום כאשר הגידו לו את עם מרדכי רצה לכלות רח"ל את כל עם ישראל מכל מדינות אחשוורוש.

המן הבין, שמה שמרדכי לא כרע לפניו אינה מרידה פרטית של מרדכי, אלא ביטוי למה ש"הוא יהודי" (אסתר ג, ד). איתא בגמרא (מגילה יט, א) שהמן "שוי נפשי עבודה זרה", ומטעם זה לא השתחוה לו מרדכי "כי הוא יהודי והוזהר על עבודת אלילים" (רש"י לאסתר ג, ד). יהודי מאמין בהשי"ת בלבד, והוא כופר בכל עניין של עבודה זרה, וממילא אינו משתחוה להמן ש"עשה עצמו אלוהה" (שם, ב. וראה גם תוד"ה רבא שבת עב, ב. אסתר רבה פ"ז, ח. ועוד). וגם כאשר כל עבדי המלך משתחוים להמן, הרי "איש יהודי" אינו מוכן להשתחוות ולהתבטל לפניו.

ומטעם זה, לא השתחוה מרדכי להמן. לא הי' זה מצד מדריגתו הגבוהה, או דרגתו בלימוד התורה, כי אם מצד נשמתו האלוקית. "נקודת היהדות" שבו, שמצדה יהודי קשור תמיד להשי"ת ואינו מסוגל לעבוד עבודה זרה, היא זו שגרמה לו לעמוד איתן מול העבודה זרה של המן באופן של "לא יכרע ולא ישתחוה".

והנה, המן הבין היטב שכשם שמרדכי אינו משתחוה לו, כך גם כל יהודי בפנימיותו אינו מוכן להשתחוות להמן. בכל יהודי נמצאת נשמה אלוקית, כמו אצל מרדכי, שמצדה אין הוא יכול להשתחוות לע"ז. וכמו שכתוב בתניא (פ"ח) ש"אפילו קל שבקלים ופושעי ישראל מוסרים נפשם על קדושת ה' על הרוב, וסובלים עינוים קשים שלא לכפור בה' אחד. . . בלי שום דעת והתבוננות, רק כאלו הוא דבר שאי אפשר כלל לכפור בה' אחד בלי שום טעם וטענה ומענה כלל", מצד הנשמה האלוקית שבקרבו.

ומכיוון שכל יהודי, מצד נשמתו, אינו מכיר בו ואינו משתחוה לו, גזר המן להשמיד רח"ל את כל "עם מרדכי" מנער ועד זקן טף ונשים.

מה הראינ את מרדכי?

כאמור, אין בכוחו של המן לגזור גזירה על ישראל אלא אם כן הסכימו לה מלמעלה. ומרדכי "ידע את כל אשר נעשה", וכפי שפירש רש"י, ש"בעל החלום אמר לו שהסכימו העליונים לכך", ואף הוסיף וביאר לו את סיבת הגזירה, שהיא "לפי שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר ושנהנו מסעודת אחשוורוש".

סיבת הגזירה היתה כי כל עיקר מציאותם של בני ישראל הוא מה שהם קשורים להשי"ת, וכאשר חטאו בעניין של עבודה זרה ופירוד ממנו ית', עניין הסותר לנקודת היהדות שהיא הקשר העצמי עם הקב"ה, הרי נגזרה גזירת כלי' רח"ל.

ואף שהשתחוויו' זו לצלם לא הייתה אלא "לפנים", מיראתו של נבוכדנצר (מגילה ופרש"י סס), הרי עדיין הדבר מורה על כך שההתקשרות עם הבורא ית' איננה בגלוי אצלם. כאשר נקודת היהדות של יהודי עומדת בגלוי, אזי הוא עומד בניסיון "למסור נפשו, אפילו שלא לעשות רק איזה מעשה לבד נגד אמונת ה' אחד, כגון להשתחות לעבודה זרה אף שאינו מאמין בה כלל בלבד, וכן שלא לדבר תועה ח"ו על אחדות ה' אף שאין פיו ולבו שווין, רק לבו שלם באמונת ה'".

מכיוון שנשמתו של יהודי חפצה רק להידבק בהשי"ת, הרי היא "יראה ומפחדת בטבעה מנגוע בקצה טומאת ע"ז ח"ו, שהיא נגד אמונת ה' אחד, אפילו . . דיבור או מעשה בלי אמונה בלב כלל" (תניא סוף פי"ט).

וכאשר בני ישראל השתחוו לצלם, הנה הדבר הורה על כך שנקודת היהדות נעלמה ונסתרה בקרבם, עד שהיו יכולים לעשות מעשה, אפילו חיצוני בלא כוונה, נגד אחדות שמו ית'.

כאשר נקודת היהדות אצל בני ישראל היא שלימה, הנה לא שייך ולא יתכן שיעבדו עבודה זרה, ואפילו לא "לפנים", כלפי חוץ בלא כוונה. וכאשר שמע שבני ישראל ראויים לכלי' רח"ל מצד עניין של "השתחוו לצלם", הרי משמע שנקודת היהדות שבהם נפגמה כל כך עד שאינה מתעוררת בעת ניסיון של עבודה זרה.

ונמצא, שלא גזירת המן בלבד היא שהחרידה את מרדכי היהודי, אלא בעיקר ההבנה שעניין "השתחוו לצלם" הוא פגם נורא בנקודת היהדות והקשר בין הקב"ה לבני ישראל. ומחמת דאגה זו, הנה "ויקרא מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר ויצא בתוך העיר ויזעק זעקה גדולה ומרה".

התקווה היא בתינוקות הבאים מבית הספר

מכיוון שהבין מרדכי את סיבת ומהות הגזירה לאמיתתה, הרי גם פעולותיו לביטול הגזירה נסובו בעניין זה. מרדכי חיפש כיצד יוכל לעורר מחדש את נקודת היהדות של בני ישראל שתצא מן ההעלם שהייתה בו, באופן שתשפיע על מחשבותיהם, דיבוריהם ומעשיהם, עד שיעמדו גם הם במסירת נפש בפועל בעניין של "לא יכרע ולא ישתחוה".

והי' מרדכי מודאג מאוד, האם אכן יעמדו בני ישראל בניסיון, ויצליחו לעורר בעצמם את נקודת היהדות עד שתבוא לידי ביטוי במסירת נפש בפועל ממש, ובדרך ממילא גם תבטל גם הגזירה שנגזרה מלמעלה, וגזירת המן בעולם הגשמי.

ובאותה שעה, פגש מרדכי בשלושת התינוקות, ובראותו אותם, רץ אחריהם ושאלם מה למדו היום. תשובת התינוקות הייתה, שלמדו פסוקים שתוכנם הוא האמונה והביטחון בהשי"ת, שאין לפחד מ"פחד פתאום ומשואת רשעים כי תבוא", עצת שונאי ישראל "תופר" ודבריהם "לא יקום" משום ש"עמנו א-ל", ואפילו מפגעי הטבע כמו זקנה ושיבה, אין יהודי מפחד כיוון שהוא סמוך ובטוח על השי"ת שיגן עליו מהם.

בשמוע מרדכי פסוקים אלו, שמח שמחה גדולה. שמחתו של מרדכי לא נבעה מדברי נביאות ששמע מן התינוקות שהגזירה עתידה להיבטל, וממילא יכול הוא לישב בשלווה ולהמתין להתגשמות הנבואה. אין הדברים כן, אלא בדברי התינוקות ראה את התקווה שאכן בני ישראל יצליחו להחיות ולעורר מחדש את נקודת היהדות שבלבם.

מרדכי שמע מהתינוקות שהם הבינו והחדירו עמוק בתוכם את האמונה וההתקשרות והביטחון בהשי"ת. ולא זו בלבד ששמעו ולמדו זאת בבית הספר, אלא הם "יוצאים מבית הספר" עם פסוקים אלו, ומביאים אותם לבתיהם, ובכך, הרי הם מגלים גם אצל בני משפחתם את נקודת היהדות, עד שתבוא לידי מסירת נפש בפועל.

ולכן שמח מרדכי שמחה גדולה: הוא ראה במוחש כיצד נקודת היהדות לא נפגמה, ועודנה שלימה בבני ישראל כולם. התינוקות כבר גילו אותה בהבנתם ומרגישים אותה ברגש שבלב, והם גם ימשיכו ויגלו אותה בבתיהם. מרדכי ידע שיש תקווה לבני ישראל, וסוף דבר יצליחו לגלות בעצמם את נקודת היהדות וכח המסירת נפש!

וממילא מיד "ויקרא מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר, ויצא בתוך העיר ויזעק ויזעק זעקה גדולה ומרה". מרדכי לא ראה את דברי התינוקות כנבואה לביטול הגזירה, אלא כעידוד ותקווה שעבודתו לעורר את בני ישראל לגלות את התקשרותם לה', תצליח בידו.

לכן יצא וזעק מרה, כדי לעורר אצל כל בני ישראל "אבל גדול . . . צום ובכי ומספד שק ואפר", ובכך לעורר בהם את נקודת היהדות והמסירת נפש.

[וראה לקמן פרק שני, שמחמת פעולתו זו של מרדכי היהודי עם כלל ישראל לעורר את אמונתם מחדש, ולבטל את מה שנגזר מלמעלה עליהם, אמרו עליו חז"ל (אסתר רבה פ"ו, ב) "מרדכי שקול בדורו כמשה בדורו", ושם גם נתבאר בארוכה אופן ומהות פעולתו המיוחדת בבני ישראל]

בכך יובנו גם המשך דברי המדרש: "מיד כעס המן הרשע ואמר אין אני שולח ידי תחלה אלא באלו התינוקות".

המן הבין שכשם שזועם הוא על מרדכי שאינו כורע ומשתחוה לו, הנה גם תינוקות אלו עומדים באותה שיטה, גם בהם נקודת היהדות היא בגלוי, וגם הם אינם מוכנים להשתחוות לעבודה זרה. ולא זו בלבד, אלא שהם הגורמים לכל בני ישראל שיהיו בבחינת "איש יהודי" הכופר בעבודה זרה, על ידי שבאים מבית הספר לבתיהם ומעוררים גם אצל בני ביתם את

נקודת היהדות.

ומכיוון שתינוקות אלו הם הסיבה לעמידתם האיתנה של כל "עם מרדכי" כנגד עבודה זרה, ממילא כעס המן ואמר שישלח ידו תחילה בתינוקות אלו.

ובימים ההם, בזמן הזה. גם בסיום ימי גלותנו זו האחרונה, תבוא הישועה על ידי הבנים, כמו שכתוב במלאכי (ג, כג): "הנה אנכי שולח לכם את אלי' הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא, והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם". ופירש רש"י "והשיב לב אבות להקב"ה... על ידי בנים, יאמר לבנים דרך אהבה ורצון לכו ודברו אל אבותיכם לאחוז בדרכי המקום", ועבודת הבנים היא שתביא את "יום ה' הגדול והנורא", יום הגאולה העתידה לבוא במהרה בימינו.

שלוש דרגות בביטחון בהשם

כיון שהגיע מרדכי אצל התינוקות שאל לאחד מהם: פסוק לי פסוקיך, אמר לו: אל תירא מפחד פתאום ומשוואת רשעים כי תבוא.

פתח השני ואמר: אני קריתי היום ובוה הפסוק עמדתי מבית הספר עוצו עצה ותופר דברו דבר ולא יקום כי עמנו א-ל.

פתח השלישי ואמר: ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסכול אני עשיתי ואני אשא ואני אסכול ואמלט. (אסתר רבה פ"ז, יז)

שלושת התינוקות היו בשלוש דרגות שונות, כל אחד גדול מחברו בשנים ובחכמה, ולפי גודלם הייתה גם מידת הבנתם והשגתם באמונה ובביטחון בהשם.

התינוק הראשון הי' הצעיר ביותר, קטן ממש, שאינו שייך עדיין להבנה, ועל כן ביקש ממנו מרדכי רק "פסוק לי פסוקיך", חזור על הפסוק שלמדת היום.

תוכנו של הפסוק אף הוא מבטא את צעירותו של התינוק. הפסוק שלמד הי' "אל תירא מפחד פתאום ומשוואת רשעים כי תבוא" (משלי ג, נה), שתוכנו הוא שכשצרה מתרגשת ובאה על עם ישראל, האמונה הטבעית המושרשת בלב כל ישראל גורמת לכך שהיהודי לא יפחד. אין כאן ביטחון שהצרה תתבטל, או הבנה שכלית מדוע

לא לפחד, אלא רק אמונה פשוטה, הטבועה בהרגשתו של יהודי, שאין לו מה לפחד מפני צרה.

התינוק השני הי' גדול יותר, הוא הי' מסוגל כבר לקרוא ולהבין בעצמו, ולשאלת מרדכי השיב "אני קריתי היום ובוה הפסוק עמדתי", הוא קרא בעצמו כמה פסוקים וסיפר למרדכי מהו הפסוק שבו סיים את לימודו.

גם מידת הבנתו בעניין הביטחון בהשם הייתה עמוקה וגבוהה יותר. בפסוק שקרא, "עוצו עצה ותופר, דברו דבר ולא יקום" (ישעי' ה, י), מדובר על צרה שעוד לא באה לעולם, והיא רק בשלבי "עצה" ו"דיבור", ומכל מקום יש ביטחון מוחלט בכך שדבר זה "לא יקום" והעצה הרעה תתבטל, והוא אף הבין את הטעם לכך, משום ש"עמנו א-ל", והוא שומר ומגן על בני ישראל מצרות.

התינוק השלישי הי' הגדול מבין השלושה, ואמונתו הייתה במדרגה הגבוהה ביותר, כאן כבר לא מדובר כלל על צרה שהקב"ה מציל את בני ישראל ממנה, אלא על מכשולים טבעיים המוטבעים בטבע בני אדם, "זקנה" ו"שיבה", שלכאורה הרי כך הטביע הקב"ה בעולמו, וממילא אין דרך להימלט מפגעים אלו.

אך התינוק השלישי, הגדול ביותר, בטוח שגם

וש"ג). ואם כן, לא רק שלא הי' צורך בתעניות, אלא אסורות היו לכאורה, ומדוע שב מרדכי להתענות?

ביאור העניין:

מרדכי ידע היטב כי כל הגזירה נובעת ממצבם הרוחני של בני ישראל. כי כאשר ישראל קשורים עם הקב"ה, הרי כמו שגוים אינם יכולים להזיק לו יתברך, כך אינם יכולים להזיק לבניו. ואם הוא מאפשר להזיק לבניו אין זאת כי אם שהקב"ה רוצה למרק את חטאי בניו.

הסיבה שהקב"ה מביא יסורים על עם ישראל היא לא בשביל צערם חלילה אלא "לרחוץ צואת בנות ציון" (ישע' ד, ד), וכמשל אב הרוחץ את לכלוך בנו, שלפעמים מספיקים מים קרים כדי להסיר את הכתם, אך כאשר אין די בכך, רוחץ האב את בנו במים חמים. בשעת מעשה, הרי הדבר כואב לבן, ומחמת קטנותו אינו יודע מדוע האב מכאיב לו, אך למעשה הלא האב הרחמן מנקה אותו, לטובתו.

וכן הוא גם אצל השי"ת ובני ישראל עם קרובו, שלפעמים יש חטא ועוון, ועל ידי הגזירות ממרק הקב"ה את החטאים, לטובתם של בני ישראל (וכפי שמבואר באריכות באגרת הקודש ס"ב).

ומכיוון שכך, הרי גם בראות מרדכי שהמלך התהפך והוא חפץ עתה ביקרו, והמן מרכיבו על הסוס, לא התנחם בכך, ושב לשקו ולתעניתו. מרדכי הבין היטב שהנעשה בגשמיית אינו קובע, והנוגע הוא מצבם של בני ישראל ברוחניות, שכאשר ישובו בתשובה תתבטל הגזירה, ומרדכי ראה שעדיין לא שבו, וממילא שב לשקו ולתעניתו.

ורק בראותו שבני ישראל עמדו בנסיון של לצום "שלושת ימים לילה ויום" (אסתר, ד, טו) ושבו בתשובה שלימה, רק אז הבין שהגזירה למעלה התבטלה ואפשר לשוב ללבוש בגדי מלכות.

(ע"פ תורת מנחם המ"ו עמ' 161 ואילך)

מעניינים טבעיים אלו אין יהודי נפגע, והוא אף הבין את ההסברה והטעם לכך: "עד זקנה אני הוא, ועד שיבה אני אסבול, אני עשיתי ואני אשא ואני אסבול ואמלט" (שם מו, ד). המכשולים הטבעיים הללו באים אף הם ישר מאתו יתברך, וממילא אין להם שליטה על היהודי והוא אינו מתפעל מהם כלל.

ונמצא, שהתינוק הראשון הי' בדרגה שרק אינו פוחד מצרה שבאה, ובלי טעם וסיבה. התינוק השני הי' בטוח שאף עצה רעה תתבטל, ובנימוק ש"כי עמנו א-ל", ואילו התינוק השלישי הי' בטוח שהשי"ת מציל את בני ישראל אפילו מפגעי הטבע של זקנה ושיבה, משום שהשי"ת בראם ואינו משליטם על בני ישראל.

(ע"פ לקוטי שיחות הכ"א עמ' 210 ואילך)

ביטול הגזירה נעשה באמצעים רוחניים

ויקח המן את הלבוש ואת הסוס וילבש את מרדכי וירכיבו ברחוב העיר ויקרא לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו, וישב מרדכי אל שער המלך... (אסתר, ז, יא-יב)

וישב מרדכי אל שער המלך – אמר רב ששת: ששב לשקו ולתעניתו. (מסכת מגילה טז, א)

יש לתמוה:

ברגע שמרדכי ראה שהמן מרכיבו על הסוס ואשר המלך חפץ ביקרו הוא מיד הבין כשר היושב בשער המלך שזהו סימן כי הוכרעה הכף לטובת עם ישראל והתבטלה הגזירה. ואם כן, מדוע "שב לשקו ולתעניתו", הרי אין עוד צורך להתענות?

ובפרט שתעניות שלא לצורך אסורות הן, כי הדין בנוגע לגוף של יהודי הוא ש"אסור... לצערו בשום צער... אלא אם כן עושה בדרך תשובה" (לשון אדמו"ר הזקן בשו"ע חושן-משפט הל' נזקי גו"ג ס"ד

שער שני
 "ויצא בתוך העיר
 ויזעק זעקה גדלה ומרה"

רעיא מהימנא בדור של מסירת נפש

במדרשי חז"ל מספרים על פעולותיו של מרדכי היהודי לביטול הגזירה. הם מתארים כיצד כינס מרדכי את ילדי ישראל, לימדם תורה וחינכם למסירת נפש. וכשיצאו אלו מבית הספר הביאו את אש יקוד המסירת נפש גם להוריהם ומשפחתם. ועד שאיתא בשה"ק (תורה אור מגילת אסתר צט, ב) ש"אם היו כופרים ח"ו לא היו עושי' להם כלום, שהרי לא גזר רק על היהודים", אך כל אותה שנה, "כולם כאחד, לא עלה על דעתם מחשבת חוץ ח"ו, ומסרו נפשם על אחדותו". בפרק זה תבואר עבודתו המיוחדת של מרדכי עם אנשי דורו, והשוואתה לעבודת משה עם דור המדבר, כדברי חז"ל (אסתר רבה פ"ו, ב) "שהי' מרדכי שקול בדורו כמשה בדורו".

אודות מעלתו של מרדכי היהודי הפליאו במדרש (אסתר רבה פ"ו, ב) ש"הי' מרדכי שקול בדורו כמשה בדורו". ומכך שמבין כל רועי ומנהיגי ישראל מדמה המדרש דווקא את מרדכי למשה רבינו, מובן שישנו עניין מיוחד שבו משתווים משה רבינו ומרדכי היהודי, ובוזה הם מתייחדים על פני שאר צדיקי ורועי ישראל שבמשך הדורות.

בפשטות, מצינו דבר משותף בין שני אלו, ששניהם הנהיגו את כל בני ישראל בלי יוצא מן הכלל, ופעלו בהם את עניין האמונה:

משה רבנו נקרא בזוהר הקדוש בשם "רעיא מהימנא". בפשטות פירוש תואר זה הוא ש"משה הי' רועה נאמן של ישראל, אמנם בעומק יותר, יש לפרש את תיבת "מהימנא" מלשון אמונה, והפירוש הוא שהי' "רועה" את האמונה של בני ישראל. ואכן איתא בזוהר (ח"ג רכה, ב) שנאמר למשה "ההיא אמונה דלעילא יתון ויתפרנס מני' על ידך", והיינו, שהאמונה באה וחדרת לפנימיות בני ישראל כמו מזון ופרנסה הנכנסים לתוך גוף האדם, וזאת על ידי משה רבנו רעיא מהימנא שהוא ה"רועה" ומפרנס של האמונה.

עבודה זו של משה רבנו נעשתה בקרב כל אנשי דורו, ללא יוצא מן הכלל, שהרי מצינו שכל אנשי דורו נקראו בשם "דור דעה" (ראה ויק"ר פ"ט, א. במדבר פ"ט, ג). והיינו ש"משה פעל על כל ישראל שבדורו שתהי' להם האמונה בהקב"ה וידעו את ה'.

כדומה למשה רבנו, הנה גם מרדכי היהודי, פעל בקרב כל בני ישראל שבכל העולם, בשבע ועשרים ומאה מדינה מלכות אחשוורוש, וכדאיתא במדרש שם "מה משה עמד בפרץ . . אף

(1) המאמר דלקמן הוא ביאור רבינו על מאמר ד"ה "וקבל היהודים" שאמר כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע בשעת תוקף גזירות השמד של מלכות הרשעה ברוסי' הסובייטית. המאמר נדפס בספר המאמרים תרפ"ז עמ' קי ואילך.

מרדכי כן, דכתיב (אסתר י, ג) דורש טוב לעמו ודבר שלום לכל זרעו, מה משה לימד תורה לישראל . . . אף מרדכי כן דכתיב (שם ט, ל) דברי שלום ואמת".

אף סוג הפעולה של מרדכי היהודי באנשי דורו, היה בדומה למשה רבנו, לעורר את האמונה בהש"ת. וכך מתואר בסה"ק (תורה אור מגילת אסתר צט, ב. וראה גם בפ' מגילת סתרים לאסתר ג, יג) ש"אם היו כופרים ח"ו לא היו עושי' להם כלום, שהרי לא גזר רק על היהודים", ומכל מקום במשך כל אותה שנה, "כולם כאחד, לא עלה על דעתם מחשבת חוץ ח"ו, ומסרו נפשם על אחדותו". וכל זאת על ידי עבודתו של מרדכי היהודי, שהקהיל קהילות ברבים (ראה אסתר רבה פ"ט, ד) לחזק את אמונתם של ישראל, ללמוד תורה ולקיים מצוות במסירת נפש.

ואם כן, מובן שהמעלה המשותפת למשה רבנו ומרדכי היהודי, היא שניהם פעלו את עניין האמונה בבני ישראל, ופעולת שניהם הייתה בקרב כל בני ישראל שבדורם.

אמנם, בנוגע למהות פעולתם של משה ומרדכי, שפעלו את האמונה בבני ישראל, צריך להבין:

בני ישראל הם הלא "מאמינים בני מאמינים" (שבת צז, א), וכל אחד מישראל מצד טבעו מאמין בקב"ה. ואם כן, מה תוכנה של עבודת משה "לפרנס את האמונה", ומה הצורך בעבודת מרדכי לעורר את המסירת נפש, מאחר והאמונה טבעה כבר בבני ישראל מצד עצמם וטבעם?

מזליהו חזי

בכדי לבאר זאת, יש להקדים תחילה ולבאר מדוע כל יהודי מאמין בטבעו בהקב"ה ואין צריך ראיות והסברות שכליות להוכיח לו את מציאות הבורא ית"ש (כהבא לקמן ראה המשך "בשעה שהקדימו תעריב" ח"א עמ' קיד. ח"ב עמ' א'קפב).

כי הנה, בנשמת היהודי יש כמה דרגות, ישנו חלק הנשמה שמתלבש בגוף, וחלק זה פועל בגוף פעולות שונות. וכמו הבנה בענייני קדושה ולימוד התורה, רגש בעניין של קדושה, ועד לפעולות בפועל ממש של מעשים טובים ומצוות שבאים על ידי הנשמה האלוקית שמתלבשת בגופו של היהודי ופועלת בו.

אמנם, יש חלק מהנשמה שאינו שייך להתלבשות בגוף, כיוון שהוא נעלה מכדי להתבטא בעניינים גופניים של מחשבה דיבור ומעשה. אך יחד עם זאת, הוא קשור עם הנשמה שבגוף ויש לו השפעה על האדם.

דוגמא לדבר זה מצינו בגמרא (מגילה ג, א) גבי חגי, זכרי' ומלאכי שהיו ליד דניאל בעת שראה מראה נבואה, והם עצמם לא ראו את המחזה, ומכל מקום "חרדה גדולה נפלה עליהם" (דניאל י, ז). וביארו בזה בגמרא, שאף שהם עצמם לא ראו את המחזה, הרי "מזליהו חזו". ה"מזל" שלהם, היינו הנשמה שלהם, ראתה את המחזה, והיא פעלה על גופם שאף שלא ראה את המחזה, מכל מקום יהי' מושפע מן המחזה, ועד למצב של "חרדה גדולה".

וכן גם בעניין האמונה שבכל יהודי:

האמונה הפשוטה והטבעית של היהודי, אינה באה מחלק הנשמה שמלוכש בגוף. חלק זה, מתאים להתלבש בגוף מכיוון שגם הוא מוגבל בהגבלות שונות, ויש בו כוחות שונים של שכל ורגש וכיצא בזה, וממילא חלק זה של הנשמה אינו מקור האמונה הפשוטה שאינה נובעת מהוכחה שכלית.

אלא, אמונה זו באה מצד ה"מזלייהו", מצד חלק הנשמה שלמעלה מהתלבשות בגוף, שהוא "רואה" את מציאות הקב"ה תמיד. ומכיוון שה"מזלייהו" קשור עם הנשמה שבגוף, הרי כמו שאצל הנשמה למעלה מציאות הקב"ה היא בוודאות גמורה, מאחר שהיא רואה, כך היא משפיעה גם על חלק הנשמה שמתלבשת בגוף, שגם אצלה תהי' מציאות האלקות בוודאות גמורה, כסוג הוודאות שיש לאדם בדבר שרואה בעיניו. וזהו הטעם לכך שכל יהודי ויהודי מאמין בהשי"ת בוודאות גמורה.

והיציא מזה, שמה שכל יהודי נקרא "מאמין בן מאמין", ויש בו אמונה טבעית ופשוטה בקב"ה, הרי זה בא מצד חלק נשמתו הנעלה מהתלבשות בתוך גוף האדם, שהוא המשפיע עליו אמונה זו.

אמנם, מכיוון ששורש האמונה היא מ"מזלייהו" – החלק של הנשמה שלמעלה מהתלבשות בגוף, לכן אין האמונה משנה את פנימיות האדם, את השכל והרגש של היהודי. הנשמה שלמעלה רואה את האלוקות, ומשפיעה גם בנשמה שבגוף את האמונה, אך אין אמונה זו חודרת לגמרי בהבנת ורגש האדם, שאופן הבנתו או רגשותיו ישתנו כתוצאה מאמונה זו. מכיוון שהאמונה באה ממקור שהוא מלהתלבש בגוף, לכן גם הפעולה שהיא פועלת באדם היא באופן שהיא נעלית מכדי לבוא לתוך פנימיות שכל ורגשות האדם ולשנותם.

ועל כן לא די במה שיהודי הוא "מאמין בן מאמין" בטבעו, אלא הוא נצרך עוד לעמלם של נשיאי ישראל, משה רבנו ומרדכי היהודי, להביא את האמונה שבכני ישראל למצב שהיא חודרת בפנימיותם ובכוחות נפשם, שאמונה נעלית זו תשנה את אופן הבנת האדם ותביאהו לרגש אלקי ותפעול עליו לעבוד את קונו במחשבה דיבור ומעשה.

האמונה שמצד עצם הנשמה

כדי להבין איך פעלו נשיאי ישראל ענין זה, שהאמונה תחדור ותשנה את הבנת האדם ורגשותיו, יש להעמיק ולבאר עוד על האמונה של הנשמה בהקב"ה, ופעולתה על האדם:

נתבאר למעלה שיש שתי דרגות כלליות בנשמה: חלק הנשמה המצומצם שמלוכש בגוף האדם, וחלק הנשמה שנעלה מהתלבשות בגוף, ובו יש ראיית אלוקות תמיד.

אמנם, גם חלק הנשמה שלמעלה מן הגוף, אינו עדיין עצם הנשמה ומהותה. על עצם הנשמה נאמר שהיא "חלק אלוקה ממעל ממש" (תניא פ"ב. ע"פ איוב לא, ב), וממילא האמונה שבה היא באופן אחר לגמרי. עצם הנשמה אינה מאמינה בהשי"ת מכיוון שהיא מבינה את הכרח קיומו, או משום שהיא רואה את קיומו, כי אם משום שהיא דבוקה ומאוחדת עמו ית' בתכלית.

מהותה ועצמותה של הנשמה אינה קשורה לחלק מסוים דווקא בנשמה, אלא היא המהות והעצם של כל חלקי הנשמה כולם. בדרך כלל, עצמותה של הנשמה אינה נרגשת, ומה שנרגש הם רק חלקי הנשמה הגלויים, כמו החלקים שמתלבשים בגוף, או השפעתו של החלק שנקרא "מזלייהו" כפי שנתבאר למעלה.

אמנם, כאשר עצמותה של הנשמה מתגלית ונרגשת אצל האדם, אזי פעולתה היא בכל חלקי הנשמה כולם. אין היא נעלית מדי מכדי להתלבש בגוף, כמו בחינת "מזלייהו", אלא אדרבה, היא היא המהות האמיתית של הנשמה המתלבש בגוף, ולכן כאשר היא מתגלית היא פועלת וחודרת בכל חלקי ופרטי הנשמה.

ומעתה יובן כיצד היו משה ומרדכי יכולים לפעול ו"לרעות" אצל בני ישראל את האמונה באופן שיהי' בגדר "מזון" ופרנסה ויחדור בפנימיות האדם:

עבודתם של רועי ומנהיגי ישראל היתה לגלות אצל ישראל את העצם והפנימיות של הנשמה. ואז, כאשר העצם מתגלה, הרי גם האמונה של עצם הנשמה מתגלית ונרגשת בכל חלקי הנשמה. גם השכל והרגש ושאר כוחותיו של הנשמה המתלבשים בגוף משתנים ופועלים לפי אמונה זו, כי אין אמונה זו נעלית מכדי שתפעל על פנימיות האדם, אלא אדרבה, מורגש אצל כל חלקי הנשמה שאמונה זו היא היא העצם והמהות שלה.

כאשר רועי ישראל מגלים את עצם הנשמה, הרי הם "רועים" ו"מפרנסים" את האמונה, שאמונה זו לא תישאר נעלית מהבנת ורגשות האדם, כי אם תחדור בכל חלקי הנשמה ותפעל עליו בפנימיות.

מסירת נפש – משום שהוא מאוחד עם השי"ת!

ההבדל בין האמונה שמצד "מזלייהו חזי" לבין האמונה שמצד עצם הנשמה, אינו רק היכן פועלת האמונה, אם היא חודרת בפנימיות האדם אם לאו, אלא לכשנתכונן יעלה שענין המסירת נפש ייתכן דווקא מצד האמונה שמצד עצם הנשמה.

ביאור העניין:

מסירת נפש, הוא מצב שבו אדם מוותר על כל מהותו ומציאותו בשביל מטרה שהיא חשובה מאוד בעיניו. וממילא אין מספיק שיאמין באותו דבר ויהי' הדבר ודאי אצלו באמיתיות גמורה, שכן גם כאשר הדבר ודאי אצלו, עדיין לא תמיד יהי' מוכן לוותר על מציאותו בשביל זה. רק כאשר המטרה קשורה עם כל מציאותו, ומרגיש שענין זה הוא אמיתית מהותו, אז שייך שימסור נפשו על זה.

והנה, ב"מזלייהו חזי", האמונה היא מצד זה שהנשמה רואה אלקות, ונמצא שהנשמה והאלקות הם שני דברים שונים זה מזה, ורק שיש לנשמה ודאות גמורה במציאות הקב"ה, מאחר שרואה היא את מציאותו ית'. אך לא כן הוא באמונה שמצד עצם הנשמה. אמונה זו היא באופן שנרגש אצל הנשמה שאלקות היא העצמות והמהות של הנשמה עצמה, והיא מקושרת אל הקב"ה בהתקשרות עצמית.

ולכן, באמונה שבאה מצד מה ש"מזלייהו חזי", כיוון שיש כאן רק התאמתות גדולה וודאית, אבל לא שאלוקות זהו ה"עצם" של ה"מזלייהו", הרי לא מוכרח שימסור אדם נפשו על זה. אך כשמתגלית דרגת האמונה כפי שהיא מצד עצם הנשמה, ודאי הדבר שימסור נפשו בניסיון של אמונה, כי מרגיש שאמונה זו היא העצם והמהות שלו.

פעולת משה רבנו ומרדכי היהודי

וזו הייתה עבודתם של משה רבנו ומרדכי היהודי: לא די במה שישראל הם "מאמינים בני מאמינים", כי אמונה זו נעלית מדי כדי שתפעל על פנימיות האדם, וגם אינה גורמת שימסור האדם נפשו על זה. ומשה ומרדכי פעלו שהאמונה שנמצאת בעצם הנשמה תהי' גם דרגת האמונה בנשמה שבגוף, ותתבטא בהבנה, ברגש, במעשה בפועל וגם במסירת נפש.

עבודתם הייתה שהאמונה בנשמה שבגוף תהי' לא מצד הכרת השכל והרגש, וגם לא בדרגת ההכרה של מי שראה את הדבר בעיניו, אלא הרבה יותר מכך: שהאדם יבין וירגיש שנשמתו מאוחדת עם הבורא ית', וממילא יתבטא הדבר גם בהכרת השכל, וגם יהי' מוכן למסור נפשו על האמונה.

אלא שמכל מקום, הפרש הי' בין משה ומרדכי:

בזמן משה רבינו לא הי' ניסיון של אמונה, ולא נדרשו בני ישראל למסור את נפשם על קידוש ה', ועניין החדרת האמונה התבטא בכך שמשה רבנו החדיר את האמונה בעומק דעתם והשגתם (ראה תורה אור ריש פר' משפטים). ועל שם הכרה זו נקראו אנשי דורו של משה בשם "דור דעה" (ראה ויקרא רבה פ"ט, א. במדבר רבה פ"ט, ג), משום שידעו את השי"ת בהכרה שכלית ופנימית, כתוצאה מזה שגילה משה רבינו אצלם את עצם נשמתם, ובמילא חדרה אמונתם בכל כוחות נפשם, גם לכוח ההבנה והשגה.

ואילו בימי אחשוורוש, התבטאה החדרת האמונה במסירת נפש בפועל. וכאמור, שמרדכי פעל בבני ישראל למסור את נפשם על קידוש ה' כל שעה ושעה מאותה שנה שבה הייתה הגזירה, שבכל רגע ורגע יכלו להמיר את דתם רח"ל והיו ניצולים מגזירת הכלי', אך לא הי' אפילו יהודי אחד שעלתה על דעתו מחשבת פיגול כזו. וזאת, על ידי שהאמונה היא באופן שהאדם מרגיש שכל מציאותו היא ההתקשרות בבורא ית'.

עוד זאת, המסירת נפש לא הייתה רק על עצם האמונה הטהורה, אלא גם על לימוד התורה וקיום המצוות. ויתירה מזו, שהקהילו קהילות ברבים ללמוד תורה במסירת נפש.

וכל זאת, על ידי רעיא מהימנא של דור זה, מרדכי היהודי, שהחדיר בהם את האמונה הטהורה שיהודי מאוחד עם הבורא ית', וממילא כל מציאותו היא רק ההתקשרות בו ית', ובמילא הוא מוסר את נפשו על כל ענייני תורה ומצוותי'.

שַׁעַר שְׁלִישִׁי "וְרָצוּי לְרֹב אַחִיו"

דמותו של מרדכי לאחר נס פורים

בשעת הגזירה הי' מרדכי טרוד בהנהגת הדור, בחיזוק אמונתם בשביל ההצלה הרוחנית, ומאידך, בהשתדלות הגשמית להצלה בדרכי הטבע. אמנם, לאחר הגזירה מוצאים אנו שהי' עסוק בשני עניינים שונים ורחוקים זה מזה: מצד אחד הי' מרדכי "משנה למלך אחשוורוש", תפקיד שבאמצעותו הי' "דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו", ומאידך נמנה מרדכי בין חכמי הסנהדרין ואנשי כנסת הגדולה שעניינם הי' לימוד התורה והוראתה לרבים.

שילובם של שני אלו, עסקנות ציבורית וכהונה כחבר הסנהדרין, גרם לכך ש"פירשו ממנו מקצת סנהדרין" ושירד ממדרגתו בין חכמי הסנהדרין. בפרק זה, יבואר מה ראה מרדכי לתפוס בהנהגה זו, של כהונה בסנהדרין ובחצר אחשוורוש גם יחד, מה סברו "מקצת סנהדרין" שפירשו ממנו, ומפני מה לא נרתע מרדכי מן הירידה במדרגתו, ובחר להמשיך בהנהגתו זו.

על מעשיו של מרדכי לאחר נס פורים, מסופר בסיום המגילה שהי' "משנה למלך אחשוורוש וגדול ליהודים ורצוי לרוב אחיו דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו". ומובן מך, שמרדכי לא עזב את עיסוקיו בארמון אחשוורוש, אלא נותר בתפקיד המשנה למלך, ומשם דאג לאחיו היהודים די בכל אתר ואתר.

יחד עם תפקידו בארמון אחשוורוש, הי' מרדכי מחברי הסנהדרין, והי' מרדכי בתוקף תפקיד זה גם בהיותו בשושן בחצר המלוכה.

אמנם, היו מחברי הסנהדרין שלא ראו בעין יפה את התעסקותו בחצר אחשוורוש יחד עם היותו מן הסנהדרין, ואותם חברי הסנהדרין "פירשו ממנו", משום "שבטל מדברי תורה ונכנס לשררה" (מגילה טז, ב. הובא ברש"י עה"פ).

ויש לתמוה:

מדברי הפסוק משמע שהייתה תקופה שבה הי' מרדכי "רצוי לרוב אחיו", ולמרות שפירשו ממנו מקצת מ"אחיו" שבסנהדרין, עדיין המשיך להיות בחצר המלוכה וגם בסנהדרין.

ולכאורה, אם לדעתו הי' לו להמשיך בתפקידו בסנהדרין יחד עם פעולותיו בחצר המלך, הי' צריך להוכיח זאת לחבריו עד שיפסיקו את פרישתם ממנו, ובאם לא הי' בידו להוכיח להם את שיטתו, הי' עליו לעזוב את ה"שררה" ולשוב להיות רק בסנהדרין.

ואיך יתכן שהי' מצב שבו יש לחלק מחבריו טענות עליו, והוא אינו מצליח להוכיח את שיטתו, ומכל מקום ממשיך לשמש בשררה ובסנהדרין גם יחד?

מדוע ירד מרדכי רק בדרגא אחת?

בכדי להבין זאת, יש לעיין בהמשך הסוגיא שם, שמוסיפים לדון במצבו של מרדכי בתקופה האמורה, כאשר הי' חבר הסנהדרין ומשנה למלך אחשוורוש.

ואמרו שם ש"גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות", והראי' לדבר היא מן הכתובים בעזרא ונחמי', שבשתייהן יש רשימות של העולים משבי הגולה, ובספר עזרא (ב, ב) מנוי מרדכי חמישי, ואילו מאוחר יותר בספר נחמי' (י, י), ירד מרדכי להיות מנוי שישי במספר. וטעם ירידת חשיבות זו, הוא "לפי שנעשה מרדכי שר בינתיים, ירד מחשיבותו אצל חכמים", ואף שהי' זה בשביל הצלת נפשות, עדיין תלמוד תורה גדול יותר, והעיסוק בהצלת נפשות הורידו מגדולתו.

ואף במאמר זה יש לתמוה (עיין רי"ף לע"י שם): מדוע צריכה הגמ' להרחיק להביא לחמה ולדייק מרשימות העולים בעזרא ונחמי' שירד מרדכי מגדולתו, בעוד שאפשר ללמוד זאת בריווח מן הדרשה הקודמת על הפסוק "ורצוי לרוב אחיו", שפירשו ממנו מקצת סנהדרין בגלל ש"בטל מדברי תורה", וממילא שמענו שתלמוד תורה עדיף על פני הצלת נפשות?

ובכלל קשה, מכיוון שהי' מרדכי "בטל מדברי תורה", מדוע ירד מרדכי אצל חבריו כל כך מעט, ממקום חמישי למקום שישי, ולכאורה לא הי' למנותו כלל בין חברי הסנהדרין?

העוסק בצרכי ציבור: תורתו מתברכת או רק משתמרת?

הביאור בכך, טמון בדיוק לשון חכמים "פירשו ממנו מקצת אחיו". ראשית, לא כל חברי הסנהדרין התנגדו לדרכו של מרדכי, ואדרבא, ל"רוב אחיו" הייתה הנהגתו רצוי'. וגם אלו שהתנגדו, הרי לא נאמר שחלקו עליו, או ש"אין רוח חכמים נוחה הימנו", אלא רק "פירשו ממנו".

אותם מקצת סנהדרין, לא נהגו כמו מרדכי, והייתה להם שיטה אחרת בכללות העניין, כפי שיתבאר לקמן, ולכן "פירשו" ממנו, דהיינו שנבדלו מדרכו שלא התאימה לשיטתם, אבל הסכימו שהוא, לשיטתו, נוהג כראוי.

ובאמת, תלוי הדבר במחלוקת שיש לדייקה מתוך דברי הבבלי והירושלמי (מקור דיוק זה הוא מהגאון הרונצ'ובי, ראה ב"פנינה" הנלווית למדור זה):

אודות "חסידים הראשונים" שהיו שוהים כל יום תשע שעות בתפילתם, מקשה הגמרא (ברכות לב, ב), שלכאורה מכיוון שהיו עוסקים זמן כה רב בתפילה, "תורתן היאך משתמרת ומלאכתן היאך נעשית"? ומשיבה הגמ' "מתוך שחסידיהם הם תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת".

בתלמוד ירושלמי (ברכות פ"ה ה"א), משיבה הגמ' על אותה הקושיא בשינוי מסוים: "על ידי שהיו חסידים הייתה ברכה ניתנת בתורתן וברכה ניתנת במלאכתן".

ההפרש בין "משתמרת" ל"ברכה ניתנת", הוא שלפי הבבלי לא היו עוסקים הרבה

בתורתם, אלא לפי הזמן המועט שהי' להם ללמוד, וחסידותם הועילה שתורתם תשתמר, "שאינ תלמודם משתכח" (רש"י שם).

אך לשיטת הירושלמי, הלימוד בזמן המועט שהי' להם הי' מתברך, והיו מספיקים יותר ממה שהיו צריכים להספיק על פי טבעם, הם "הצליחו להבין ולהשכיל מיד, ולא היו שוהיין" (פני משה לירושלמי שם), וממילא הזמן שהקדישו לתפילה לא החסיר מכמות לימודם.

מחלוקת זו, נובעת מחילוק יסודי בין חכמי בבל לחכמי ארץ ישראל, בדרך הלימוד (ראה שערי אורה לאדמו"ר האמצעי עמ' 44 ואילך. המשך תרס"ו עמ' ז ואילך. ספר המאמרים תש"ח עמ' 121 ואילך. ועוד):

הלימוד בתלמודה של בבל נעשה מתוך ריבוי שקלא וטריא, קושיות ופירוקים, ראיות ודחיות, הוה אמינא ומסקנא וכהאי גוונא. ועד שדרשו על כך חכמים (סנהדרין כד, א) את הפסוק "במחשכים הושיבני" (איכה ג, ו) – "זה תלמודה של בבל". הלימוד נעשה כמו אדם המחפש דבר מה בחושך: הוא מחפש במקום אחד ובמקום שני, ממשש חפצים שונים, עד שלבסוף אחרי עמל ויגיעה מוצא את שחיפש. וכך גם בתלמוד בבלי, מתייגעים ומחפשים רבות עד שמגיעים למסקנא הנכונה.

ולעומת זאת, בתלמודה של ארץ ישראל, הלימוד הוא באופן ישר, ומיד מוצאים את אשר מחפשים, את הדין האמיתי והתירוץ הנכון, כמו אדם המחפש דבר מה באור, שמיד רואהו ולוקח אותו.

ובפשטות, הסיבה לכך היא משום שיש מעלה מיוחדת בלימוד התורה בארץ ישראל, וכפי שאמרו חכמים (בראשית רבה פט"ז, ד) "אין תורה כתורת ארץ ישראל", ולכן הלימוד בה הוא מואר וברור יותר.

ויש לומר, שבמחלוקת זו נחלקו מרדכי ורוב הסנהדרין, עם אותם "מקצת סנהדרין שפירשו ממנו, וכפי שיתבאר לקמן.

חכמים בבליים יחד עם "החרש והמסגר"

כאשר מתבוננים במוצאם של חברי הסנהדרין, עולה שהם היו מחכמי ארץ ישראל: "היו שולחים בכל ארץ ישראל ובודקין כל מי שימצאוהו חכם וירא חטא . . . עושין אותו דיין בעירו, ומשם מעלין אותו לפתח הר הבית, ומשם מעלין אותו לפתח העזרה ומשם מעלין אותו לבית דין הגדול" (רמב"ם הל' סנהדרין פ"ב ה"ח. ע"פ סנהדרין פח, ב).

וממילא, בכללות, שיטת הלימוד של חכמי הסנהדרין הייתה מתאימה לשיטת הלימוד של ארץ ישראל, על דרך הלימוד של התלמוד הירושלמי.

אמנם, בימי אחשוורוש היו בין חברי הסנהדרין גם מאלו שהתרגלו באופן הלימוד של בבל:

אחת עשרה שנים קודם חורבן בית המקדש, הגלה נבוכדנצר לבבל את יהויכין ועמו

"החרש והמסגר" (מלכים ב כד, יד), שהם חכמי ישראל (רש"י שם. ע"פ גיטין פח, א), ובשעת חורבן בית המקדש הגלה לשם את רוב שאר ישראל.

אנשי כנסת הגדולה, היו "משבי הגולה אשר הגלה נבוכדנצר מלך בבל לבבל, וישובו לירושלים בשנת אחת לכורש" (עזרא ב, א). אותם חכמים, לא היו מן "החרש והמסגר", חברי הסנהדרין שלפני החורבן, אלא חכמים שלמדו ונתגדלו ונעשו ראויים לסנהדרין באותן חמישים ושתיים שנים שהיו בגלות בבל.

ויחד עם חכמים אלו, היו בין אנשי כנסת הגדולה גם שרידים מן "החרש והמסגר" שהיו עוד בגדולתם בירושלים שלפני החורבן ולפני גלות יהויכין, כמו דניאל, חנני, מישאל ועזרי' ומרדכי עצמו ש"הגלה מירושלים עם הגולה אשר הגלתה עם יכני' מלך יהודה" (אסתר ב, ו) [אף שבימי אחשוורוש כבר עברו יותר משבעים שנה מגלות החרש והמסגר, ואם כבר שימשו בסנהדרין טרם גלותם, הרי שבימי אחשוורוש היו כבר זקנים מופלגים, ולכן מסתבר לומר שהיו באותה שעה בין אנשי כנסת הגדולה הרבה חכמים שלמדו תורתם בבבל].

ונמצא, אפוא, ששיטת הסנהדרין הגדולה היא בכללות כשיטת חכמי ארץ ישראל, ואף היו בה חכמים שלמדו רוב תורתם בארץ ישראל, ויחד עם זאת, היו בה גם חכמים ששיטת לימודם נקבעה בבתי המדרשות של בבל.

מרדכי סבר כתלמוד ירושלמי

ומעתה תובן מחלוקת מרדכי ורוב הסנהדרין, עם "מקצת סנהדרין":

רוב חברי הסנהדרין ומרדכי עמהם, שהיו בשיטת חכמי ארץ ישראל, סברו שעל מרדכי להיות משנה למלך אחשוורוש, ועם זאת יכול הוא להישאר בין חברי הסנהדרין ואנשי כנסת הגדולה, אף שכל עניינם הוא לימוד התורה, משום שמוכתח לו ש"תורתו מתברכת".

לשיטתם, אמנם חלק מזמנו ינוצל לענייני מלכות אחשוורוש, להצלת נפשות ישראל בשבע ועשרים ומאה מדינה, אך מכל מקום, באותו זמן שייותר לו עבור לימוד התורה תחול ברכה מיוחדת, והוא יתעלה בלימודו על ידי ש"יבין וישכיל מיד", באופן שלימודו לא יפגע מעסקנותו הציבורית.

ולעומת זאת, מקצת מחכמי הסנהדרין, שקנו את תורתם בבבל, היו במצב שעסקנות ציבורית פוגמת בלימוד התורה, שהרי גם חסידים המתפללים כל היום זוכים רק לכך ש"תורתם משתמרת", וממילא עסקנות ציבורית אינה מתיישבת עם ההוספה בתורה שדרושה אצל חברי הסנהדרין.

ולכן "פירשו ממנו", הם נבדלו ממנו מכיוון ששיטתם שונה הייתה. הם הסכימו שלשיטתו הנהגתו היא על פי התורה, אך הם כשלעצמם פירשו מדרך הנהגה כזו, כיוון שהיו מחכמי בבל שאצלם הנהגה כזו אינה נכונה.

ירד מחשיבותו למרות שתורתו מתברכת!

עד כאן נתבארה הדרשה הראשונה בגמ' סנהדרין, שהפסוק "ורצוי לרוב אחיו" מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין.

אמנם, כאמור למעלה, ממשיכה שם הגמ' בדרשה נוספת באותו עניין, ש"גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות", ולמדו זאת מכך שמקומו של מרדכי נשתנה בין הפסוקים בעזרא ונחמיה, לאחר ש"ירד בחשיבותו אצל חכמים", כי "בטל מדברי תורה ונכנס לשררה".

והוקשה לעיל, מדוע לא למדו זאת מלשון המגילה עצמה, כבדרשה הקודמת, מכך שפירשו ממנו מקצת סנהדרין, מאחר שנכנס לעסקנות ציבורית על חשבון לימוד התורה.

ולפי מה שנתבאר למעלה, שלכולי עלמא הייתה הנהגתו של מרדכי נכונה על פי התורה לכן תלמודה של ארץ ישראל, הרי יש לתמוה מצד אחר: מכיוון שהנהגתו של מרדכי הייתה נכונה וישרה, מדוע ירד מחשיבותו אצל חכמים, ומדוע מלינים על מה ש"בטל מדברי תורה", הלא "תורתו מתברכת" והוא הולך ומתעלה בלימודו למרות ש"נכנס לשררה".

ובהכרח לומר שהירידה בחשיבותו של מרדכי לא נבעה מחיסרון שראו אצלו בלימוד התורה בכמות, אלא על עניין מיוחד ב"תלמוד תורה" שהי' חסר אצל מרדכי למרות ש"תורתו מתברכת", וכפי שיתבאר.

מיהו זה ש"תורתו אומנותו"?

נתבאר בפוסקים (שו"ע אורח חיים סי' קו ס"ג) שיש גדר של "תורתו אומנותו", "כמו רשב"י וחבריו", שיש לגביהם כמה דינים מיוחדים. והכוונה היא לאלו ש"אין מבטלין מלימודם אפילו רגע" (מג"א שם סק"ד), ו"אינו מתבטל כלל, כי אם לדברים הכרחים לצרכי גופו ולימודו" (שו"ע אדמו"ר הזקן סי' צ ס"ז, וראה רמ"א שם ס"ח).

מעלה זו של "תורתו אומנותו", שאינו מתבטל מלימודו אפילו רגע, מפני שום סיבה, אינה קיימת אצל העוסק בצרכי ציבור. אמנם, כמובא למעלה, אין לימודו נפגם מכך לשיטת הירושלמי, והוא ממשיך ומתעלה בתורה למרות הזמן שנחסר אצלו, אך מכל מקום מעלת "תורתו אומנותו" חסרה אצלו.

ועל כך כיוונו חז"ל באומרים "גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות". הן אמת שניתן להתעסק בהצלת נפשות בלי שהדבר יפגום בלימוד התורה, אך עדיין יש "גדלות" מיוחדת במי שמתמסר לחלוטין ללימוד התורה.

ודבר זה נלמד ממרדכי: הוא אמנם לא נפגע בלימודו מעיסוקו בהצלת נפשות, אך מכל מקום ירד מחשיבותו אצל חכמים, ונחשב "בתר חמישה" תחת "בתר ארבעה" (מגילה שם), וזאת משום שחסרה אצלו ההתמסרות המוחלטת ללימוד התורה.

ואף שירד על ידי זה מגדולתו, עדיין סברו חכמי הסנהדרין שמוטב לו לוותר על מעלה זו,

בשביל "הצלת נפשות" להיות "דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו".

חובתם של חברי הסנהדרין

אלא שעדיין צריך עיון:

אם באמת ירד מרדכי מדרגת "תורתו ואומנותו", כיצד יכול הי' להישאר בין חברי הסנהדרין? הלא לכאורה כל תפקיד הסנהדרין הוא רק לימוד התורה והוראתה לעם ישראל, ואם כבר אין תורתו ואומנותו עליו לעזוב את הסנהדרין.

והביאור בזה הוא, שאכן עניין זה עצמו הוא חלק מחובת חברי הסנהדרין: לוותר על דרגתם בשביל צורך הרבים.

כי הנה, איתא בתנא דבי אליהו רבה (פי"א), שהי' להם לסנהדרי גדולה "לילך ולקשור חבלים של ברזל במתניהם, ולהגבי' בגדיהם למעלה מארכובותיהן, ויחזרו בכל עיירות ישראל, יום אחד ללכיש יום אחד לבית אל יום אחד לחברון יום אחד לירושלים, וכן בכל מקומות ישראל, וילמדו את ישראל".

כאשר מעיינים בכך, נמצא שנדרש מחברי הסנהדרין לירד מגדולתם. כי הלא כאשר גולה הסנהדרין גדולה ממקומה בלשכת הגזית, אין היא יכולה לדון דיני נפשות (ע"ז ח, ב. רמב"ם הל' סנהדרין פי"ד הי"א-ג), ויש אומרים (רמב"ן בהשגות לסה"צ מ"ע קג) שאף בטלים ממנה "כ"ד הדינים התלויין בבית דין הגדול". ואף על פי שהדבר מורה על כך שחלה ירידה בכחה של הסנהדרין, מכל מקום חייבים הם לירד ממדרגתם בשביל צורך הרבים. והטעם הוא, כיוון שתפקידם העיקרי של הסנהדרין הוא הוראה לרבים, ולכן צריכים הם לירד ממדרגתם בשביל הרבים.

וכן הוא בנוגע למרדכי, שהי' לו לירד ממדרגתו שנמנה "בתר ארבעה" להיות נמנה "בתר חמישה", בשביל הצלת נפשות של רבים, שזהו חלק מחובת הסנהדרין. וזוהי מעלתו, והגשמת תכליתו ותפקידו בתור חבר הסנהדרין, לדאוג ולהתמסר לצאן מרעיתו, גם על חשבון מעלתו הפרטית ומעלת הסנהדרין.

מקצת סנהדרין לפי שנעשה קרוב למלכות והיה בטל מתלמודו.
(רש"י שם)

יש לתמוה:

מדוע מרדכי המשיך לעסוק בצרכי ציבור ואף התמנה למשנה למלך למרות שכבר אין בכך צורך, הלא נתבטלה הגזירה?

מדוע נעשה מרדכי משנה למלך
אף שנתבטלה הגזירה?

כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשוורוש וגדול ליהודים ורצוי לרב אחיו, דרש טוב לעמו ודבר שלום לכל זרעו
(אסתר יג.)

לרוב אחיו – ולא לכל אחיו, מלמד שפרשו ממנו

רוסיה הנדרפים, ובאסיפה זו השתתף גם הגאון הרוגצ'ובי בעל שו"ת "צפנת פענח".

בין החלטות האסיפה הייתה החלטה להקים וועדה שתתאסף מדי תקופה ותשקול את המשך הצעדים הנדרשים בפעילות למען יהודי רוסיה. משתתפי האסיפה ביקשו מהגאון הרוגצ'ובי שיימנה אף הוא על חברי אותה ועדה.

הרוגצ'ובי סירב, ונימק את סירובו בכך ששאלת השתתפותו בוועדה זו תלויה במחלוקת שבין התלמוד הבבלי לירושלמי.

הגאון התכוון למחלוקת שהוזכרה בפרק זה: לשיטת הירושלמי תורתו של העוסק בצרכי ציבור "מתברכת" ואין העיסוק בצרכי הרבים ממעט מלימודו, ואילו לפי הבבלי תורתו רק משתמרת, והוא אינו שוכח את תלמודו, אך ההוספה בלימודו נפגעת מן העסקנות הציבורית.

ממילא, טען הרוגצ'ובי, ההשתתפות בוועדה תיטול מזמן לימודו, ואמנם, לפי התלמוד הירושלמי תורתו תתברך, אך לפי התלמוד הבבלי תורתו רק תשתמר, ומכיוון שהלכה כתלמוד הבבלי הוא נאלץ לטרוח להשתתף בוועדה.

התנהגותו של הרוגצ'ובי נבעה מכך שהיה אחד מאותם יחידים סגולה שהיו בדרגת "תורתם אומנותם" ותפקידם הוספה בלימוד התורה בתמידיות, אך דרך זו אינה מתאימה לרוב בני האדם שאינם בדרגה זו אף שהם בני תורה (ובימינו אין בכלל אנשים בדרגה זו של "תורתם אומנותם" וכפי שנפסק בטושט"ע או"ח סו"ס קו). אנשים אלו מבטלים מלימודם בלאו הכי, בשביל עניינים שאינם ענייני קדושה, ואם כן מובן שחייבים הם לבטל מלימודם בשביל הצלת נפשות בגשמיות, ובודאי לוותר על שלימותם העצמית בעבודת השם עבור הצלת נשמות ברוחניות.

(ע"פ לקוטי שיהות חפ"ז עמ' 374 ואילך)

יתר על כן, בכך שנשאר לשבת "בשער המלך" גרם הדבר לכך ש"פירשו ממנו מקצת סנהדרין" והוא רצוי רק ל"רוב אחיו"?

הביאור:

על הפסוק הראשון של המגילה מבאר רש"י: "הוא אחשוורוש - הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו", והיינו שגם בנוגע לתקופה שלאחר הנס, שנראה שאחשוורוש כבר ביטל את הגזירה, וכבר אינו רשע כל כך, מדגיש רש"י שהוא עדיין ברשעו, "עד סופו".

ומעתה יובן גם מדוע נותר מרדכי בחצר המלך. לולא העניין של "הצלת נפשות" שהי' מוטל על מרדכי, הוא לא הי' עוסק בצרכי-צבור, מצד מעלת תלמוד-תורה. אלא שאחשוורוש "הוא ברשעו מתחלתו ועד סופו" ועדיין יש חשש שיגזור גזירה, ולכן לא נותרה למרדכי ברירה, ו"נעשה קרוב למלכות".

מכאן נמצא שדברי רש"י בתחילת המגילה, "הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו" קשורים לדבריו בסוף המגילה, "שנעשה קרוב למלכות והי' בטל מתלמודו", בבחינת "נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחילתן" (ראה ספר יצירה פ"א מ"א), שכן מה שאחשוורוש נותר ברשעו, הוא זה שגרם לכך שמרדכי נאלץ להיעשות קרוב למלכות.

(ע"פ לקוטי שיהות חפ"ז עמ' 377 הע' 27)

מדוע לא השתתף הגאון הרוגצ'ובי בוועדה למען יהודי רוסיה?

לאחר שכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע, יצא מרוסיה והגיע לריגא בירת לטביה, הוא כינס אסיפה של רבנים ומנהיגים יהודיים. מטרת האסיפה הייתה לרתום את כוחותיהם למען יהודי

שיחות קודש

לקט מתוך דברות קודש בעניני הוראה, הדרכה וחיזוק בעבודת השי"ת
הדברים באו כאן באופן שנאמרו, כמעט ללא עריכה, מלבד שינויים קלים להקל על הקורא

דברים חוצבי להבת אש, על חובת המהנבים להנחיל לתלמידים אמונה טהורה ולא
רק ידיעה בתורה, וללמוד מהנהגת מרדכי עם כ"ב אלף התניקות בשושן

תכלית לימוד התורה - לבוא ליראה את ה'

לאחר שעשה העין, הלך אצל מרדכי ומצאו שהיה יושב בבית המדרש והתניקות יושבים לפניו ושקים במתניהם ועוסקים בתורה, והיו צועקים וביכים, ומנה אותם ומצא שם כ"ב אלף תניקות, השליך עליהם שלשלאות של ברזל והפקיד עליהם שומרים, ואמר למחר אהרנ אלן התניקות תחלה, ואחר כך אתלה את מרדכי. והיו אמותיהם מביאות להם ומים ואומרות להם בנינו אכלו ושתי קדם שתמותו למחר ואל תמותו ברעב, מיד היו מניחין ידיהם על ספריהם ונשבעים בחיי מרדכי רבנו לא נאכל ולא נשתה, אלא מתוך תעניתנו נמות. נעו כלם בכביה עד שעלתה שועתם למרים ושמע הקדוש ברוך הוא קול בכייתם בבשתי שעות בלילה, באותה שעה נתגלגלו רחמיו של הקדוש ברוך הוא ועמד מבסא דין וישב בכסא רחמים, ואמר מה קול גדול הזה שאני שומע כנדיים וטלאים, עמד משה רבנו לפני הקדוש ברוך הוא ואמר, רבנו של עולם לא נדיים ולא טלאים הם אלא קטני עמך שהם שרויים בתענית היום שלשה ימים ושלשה לילות, ולמחר רוצה האיוב לשחטם כנדיים וטלאים.

באותה שעה נטל הקדוש ברוך הוא אותן אגרות שגור עליהם שהיו חתומות בחותם של טיט, וקרעם, והפיל על אחשורוש בהלה באותו לילה, הלא הוא דכתיב: בלילה ההוא ועי'.

(אסתר רבה ט"ז פ"ג)

הנהגה והשקפת עולם של החניכים, תלמידי בית הספר; אותן מדות טבעיות שנכנס עמהן לבית הספר - יכול לצאת עמהן לאחרי שסיים את כל שנות לימודו בבית הספר בהתמדה ושקידה, באופן שלא נשתנה מאומה בנוגע למדותיו ועניניו הטבעיים, אלא שבתחילה לא ידע מה שכתוב בחכמה זו או בחכמה אחרת, ועד - להבדיל - בענינים שבתורה, ועכשיו נעשה בקי בתושב"כ ובתושבע"פ.

הן אמת שבנוגע לתורה ישנה ההבטחה ש"המאור שבה מחזירו למוטב" (ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז. איכה רבה פתחיתא ב), והיינו, שמצד כח התורה, "כה דברי כאש" (ירמי

...בנוגע לבית ספר, בית חינוך, "סקול" (איזה שם שיקראו לו) - ישנה טעות העולם שענינו רק ליתן ידיעות, והיינו, שכיון ש"עיר פרא אדם יולד" (איוב יא, יב), ללא ידיעות, הנה ענינו של בית ספר ליתן לו ידיעות,

- אם זה בית ספר דתי, "חדר", "תלמוד תורה" או "ישיבה", אזי נותנים לו ידיעות בתורה, תושב"כ או תושבע"פ וכו'; ואם זה בית ספר עבור אינם-יהודים, או בית ספר שאין לו שייכות ליהדות, אזי נותנים לו ידיעות בשאר חכמות, או בעניני הנהגות העולם וכו' -

אבל אין לזה שייכות לתכונות הטבע,

את ההנהגה ע"פ תורה – קיבלו בבית. ואילו הנהגה אחרת – לא ראו כלל, כיון שגם ברחוב, בעיירה ובעיר כולה היתה אוריה דתית.

אבל כאשר נשתנו העיתים ונתמעטו הלככות, ויש צורך שהילד ידע שהנהגה בביתו דורשת השלמה, שתהי' באופן טוב יותר מכפי שהיא, או רח"ל שצריכה להיות להיפך מכפי שהיא – אזי אין מקום אחר שאפשר לפעול זאת מלבד "חדר", תלמוד-תורה וישיבה שמיוסדים על יראת שמים.

אין צורך להזהיר ח"ו שהמלמד או ראש-הישיבה יהי' ירא שמים – מאי קמ"ל?! לא בזה הוא החידוש; החידוש הוא, שהמלמד, ראש הישיבה וראש המתיבתא ידע, שכל מה שלומד עם התלמיד – אם זה "קמץ אל"ף אָ", או חומש, גמרא או פוסקים – צ"ל חדר ביראת שמים, באופן שהתלמיד ירגיש זאת.

ולדוגמא: בנוגע ל"קמץ אל"ף אָ" שמתחיל ה"מלמד" ללמוד עם ילד יהודי (ועד"ז גם עם ילדה יהודי), צריך המלמד לידע – ולמצוא דרך שהילד ירגיש זאת – שזהו ה"קמץ אל"ף אָ" של "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" (יתרו כ, ב. וראה אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ז עמ' קמו).

ולעצמו צריך המלמד לידע יתירה מזה [אף שהילד אינו יכול עדיין להבין זאת, כיון שזה עתה מתחיל לימוד האותיות והנקודות] – מ"ש ר' סעדי' גאון (הובא בפרש"י משפטים כד, יב), ובארוכה בדברי הבעש"ט (ראה בן פורת יוסף כג, ד) ובכ"מ, שכל התורה נכללת בעשרת הדברות, וכל עשה"ד נכללים ב"אנכי ולא יהי' לך" ש"מפי הגבורה שמענום" (ראה מכות כד, א. הובא בפרש"י שלח טו, כב), שהם נכללים בתיבה הראשונה של

כג, כט), נשרפת ונכלית הגסות והבהמיות שיש באיש ישראל, עד שסוכ"ס "מחזירו למוטב", אבל, ענין זה יכול להיות לאחרי משך זמן, ואי אפשר לדעת – כיון שלא נתפרש – כמה זמן יקח הדבר, כמה שנים או כמה עשרות שנים... ובאיזה אופן יבוא למעמד ומצב שיחזור למוטב.

ובינתיים, יוכל להשתמש בתורה באופן שהוא היפך התורה – שהרי קודם שלמד תורה, לא ידע מה צריך להבהיר וכיצד אפשר להשתמש בזה כו', וכפי שמצינו בגמרא שתנאים ואמוראים התלבטו אם לגלות ענין בתורה: "אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר כו'" (ב"ב פט, ב), בגלל שיכול להגיע ל"תלמיד שאינו הגון", שמדותיו אינם כדבעי, ויוכל לנצל זאת באופן הפכי.

ולכן, בשעה ששולחים תלמיד למקום של חינוך, בית ספר וכו', צריך המנהל לדעת, שאיזה מקצוע שילמדו עמו, אם זה לשון המדינה או להבדיל לשון הקודש או תורה ממש, הנה עיקר הכוונה בזה צ"ל כלשון הכתוב (ואתחנן ו, כד): "ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה ליראה את ה' אלקינו", והיינו, שהתכלית של לימוד התורה וכל הענינים היא כדי לבוא ליראה את ה' ולהתנהג כרצונו.

צריך ליטע בילד את ה"קמץ אל"ף אָ" כפי שהוא בתיבת "אנכי"

...פעם הי' המעמד ומצב שיראת ה' קיבל יהודי בבית – מהאבא ואמא, מהסבא והסבתא. אלא מאי, לא כולם היו לומדים בתורה, ולא לכולם הי' זמן להקדיש ללמוד תורה עם הילדים, ולכן שלחו אותם לישיבה, ששם יתוספו להם גם הידיעות בתורה, אבל

וכו' - אסור לשכוח מהו תכלית הכל, כיון שעכשיו הרי זה הענין שהזמן גרמא.

כשנמצאים ב"זמן חרותנו", כשצריך לדבר אודות היציאה מגלות מצרים, ומישהו יאמר שרצונו להיות מונח רק בענין "זמן מתן תורתנו", ואינו רוצה לאכול "לחם עוני" - הרי זה היפך התורה! היפך "מתן תורתנו".

וכמו כן נמצאים עכשיו במעמד ומצב שצריך לומר "הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים": נמצאים במצב של "עוני" בענין יראת ה'. . ולכן, לכל לראש יש להעמיד את התלמיד בקרן של אורה - שידע שהוא בנו של הקב"ה, ושהקב"ה, ש"לית אתר פנוי מיני" (תקוני זהר תנ"ז. ת"ע), נמצא באותו חדר ביחד עמו ובוחן הנהגתו - "בוחן כליות ולב אם עובדו כראוי" (תניא ריש פמ"א).

אלא שאין הכוונה שבגלל זה ימעול ח"ו בשליחותו שצריך ללמדו סוגיא בגמרא או בפוסקים או בתושב"כ; כיון שרצונו של הקב"ה שילמד גם גמרא, בבקיאות, חריפות, עמקות ורחבות - בודאי צריך ללמוד עמו גמרא באופן הנ"ל (שהרי אין לו אל מי להפנות אותו, כפי שהי' בדורות שלפנינו, כמדובר לעיל בארוכה);

אבל הלימוד צריך להיות חדור ולאחרי ההקדמה וההדגשה בפירוש [בימינו אלו, כשמדברים ברמזים - לא מבינים הילדים, וגם המבוגרים אינם מבינים, ולכן צריך לומר להם בפירוש], שעיקר ותכלית הלימוד הוא - להיות "יהודים" [שזהו החידוש במגילה, שבנ"י (שעליהם היתה הגזירה כו') נקראים בשם "יהודים", ולא בשמות שבהם נקראים בכל התנ"ך: "ישראל", "יעקב", "ישורון",

הדיבור הראשון - "אנכי", שנכלל בראש התיבה - האל"ף ד"אנכי"; ובשעה שלומד עם הילד "קמץ אל"ף אָ", אזי נוטע בילד את כל התורה כולה!

- אלא ח"ו שישאר בזה... ובודאי שאח"כ צריך המלמד לפרט וליתן לו את כל הפרטים שבזה; אבל לכל לראש צריך ליטע בילד את ה"קמץ אל"ף אָ" כפי שהוא בתיבת "אנכי".

כל מי שיש לו איזה עסק עם חינוך, צריך להיות רופא נשמות עמו ישראל!

אמנם, ראש-הישיבה טוען שבזמנו לא שמע זאת. כשהוא למד בישיבה - למדו ידיעות בתורה; ומה שנוגע ליראת שמים - בשביל זה צריך לילך לשיעור ב"מוסר", או לקיים מ"ש (האזינו לב, ז) "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך".

והמענה על זה - כמדובר כמ"פ שזהו כמו שיאמר למי שאינו בריא, רח"ל, שאינו רוצה לחפש עבורו עצות, כיון שהורגל להתעסק עם אנשים בריאים!

בזמננו זה - כל ראש-ישיבה, ראש מתיבתא, מדריך או מדריכה וכו', מי שיש לו איזה עסק עם חינוך, צריך להיות רופא נשמות עמו ישראל!

כיון שנמצאים בחושך כפול ומכופל, אי אפשר להניח את הילד - אפילו אם הוא כבר בן חמש-עשרה, שש-עשרה, שבע-עשרה או שמונה-עשרה - לתעות בחושך, אלא צריך לאחוז בידו ולהוליכו בדרך הישר!

בד בבד עם לימוד התורה עם כל הבקיאות והחריפות ולומדות שבפוסקים

הרי זה הענין ד"אנכי ה' אלקיך", כמדובר לעיל, והענין ש"תורה צוה לנו משה" היא "מורשה קהלת יעקב".

ועאכו"כ שכן צ"ל כאשר הילד יכול כבר להבחין "בין טוב לרע", וצריך להבהיר ולהבטיח שלא יחליף ביניהם, כלשון הכתוב בישע"י (ה, כ) אודות אלו ש"שמים חושך לאור ואור לחושך. . . מר למתוק ומתוק למר", אלא ילך בדרך האמת, שזוהי הדרך של תורתנו תורת אמת.

ועאכו"כ כאשר הנער או הנערה הם כבר לאחרי ברהמ"צוה ובתמ"צוה, מחוייב ומחוייבת במצוות - אזי מוטלת האחריות על המלמד והמדריך, ראש-הישיבה וראש-מתיבתא, להבהיר, שבאותו יום ששומע ממנו את השיעור, יהי התלמיד (או התלמידה) מובטח ומובהר "לדעת את המעשה אשר יעשון ואלה אשר לא תעשינה"; ולא לצעוק שעבודה זו יכול למסור למי שקטן ממנו, שהרי בשביל זה אין צורך ב"למדן" ו"מחנך" שיכול להסביר ענין עמוק שבחכמה וכו'.

וגם לא לסמוך על ההבטחה ש"המאור שבה מחזירו למוטב" - כאמור לעיל, שענין זה יכול ליקח משך זמן, ובינתיים יכול התלמיד או התלמידה לעשות מעשה אחד שיכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות או ח"ו באופן אחר, כפסק הרמב"ם (הל' תשובה פ"ג ה"ד).

*

וזוהו הלימוד מימי הפורים - שמרדכי, שהי' ראש הסנהדרין, התעסק בעצמו עם ילדי ישראל שנקראים בתורת אמת בשם "גדיא", שאינם שייכים להבנות עמוקות, ופעל להבטיח שישארו "יהודים".

"בני ישראל" וכו', כמבואר בגמרא במסכת מגילה (יג, א) ש"יהודי" הוא "הכופר בעבודה זרה" ("שכל הכופר בה כמודה בכל התורה כולה" (קידושין מ, א)); והרי זה מעמד ומצב ש"עבדי אחשורוש אנן" (מגילה יד, א), שצריך להבהיר ולהבטיח שיהי' "כופר בעבודה זרה" ו"מודה בכל התורה כולה" - ובגלל זה צריך ללמוד השיעור בגמרא ובפוסקים או הפסוק בחומש, בהתמדה ושקידה!

הנקודה העיקרית בלימוד - לא רכישת ידיעות, אלא שיתוסף יהדות

וזוהי הנקודה העיקרית בלימוד - לא הענין של רכישת ידיעות, שיתוספו לו מספר היותר גדול של ידיעות, אלא העיקר הוא שיתוסף אצלו יהדות.

וכאמור לעיל, אם פעם נעשה חלק מזה ע"י ההורים, אב ואם גשמיים, חלק מזה ע"י רבו שלמדו תורה, וחלק מזה פעלה הסביבה, הרחוב, העיירה או העיר - הנה עכשיו הרי זה מעמד ומצב שהענין כולו מוטל על כתפיו של המחנך, החל מהמדריך ומדריכה, מה"גננת" ב"גן הילדים", שכן, כשהתינוק מתחיל לדבר צריך כבר לספר לו ש"תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" (ברכה לג, ד. וראה סוכה מב, א), שמקבל בירושה כל ילד יהודי בהיותו בן יומו, שהרי דין הירושה הוא שכשיצא לאויר העולם הרי הוא יורש (ראה נדה מד, א).

מדובר אמנם אודות "גין" שבו גם משחקים עם הילדים, כי לולי זאת אין זה לפי כח הילדים, אבל היסוד וההתחלה - שצריך לחדור את המשחקים וגם את לימוד האל"ף-בי"ת, החל מ"קמץ אל"ף אָ" -

- שבקרב ממש יוצאים יחד עמהם, באמירת "ראו גידולים שגידלנו", לקבל פני משיח צדקנו, בגאולה האמיתית והשלימה, ובעגלא דידן.

(פורים תשל"ה, יו"ל על ידי "ועד הנחות בלה"ק"
לשבת שקלים תשפ"ב)

והנהגה זו פעלה ביטול הגזירה, ומבטלת הגזירות ש"בכל דור ודור עומדים עלינו.. והקב"ה מצילנו מידם". וכך מעמידים בנים ובנות עוסקים בתורה ובמצוות, מיוסד על אהבת ה' ויראת ה'.

ו"מסמך גאולה לגאולה" (מגילה ו, ב)

מה עשה מרדכי עם "עטרת הזהב הגדולה" שלו?

מסופר במגילה (n, u) שלאחרי ביטול הגזירה והנצחון אזי "מרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה ותכריך בוץ וארגמן".

והנה, נוסף על כל הרמזים והפירושים הפנימיים שבוה - הרי "אין מקרא יוצא מידי פשוטו", שהיתה לו בפועל ממש "עטרת זהב גדולה", עטרת גדולה שהיתה עשוי מזהב אמיתי.

לשם מה ה' מרדכי היהודי צריך זהב?!

ובכן: מרדכי היהודי למד תורה עם כ"ב אלף תינוקות של בית רבן (ראה אסתר רבה פ"ט ד, ו), ובודאי נתן להם גם ארוחת-צהריים ("לאָנטיש"), כך שהי צריך ממון רב כדי להחזיק את ה"תלמוד-תורה"ס, חדרים וישיבות, שמהם יגדלו גאונים, רשכבה"ג, שיוכלו לישב בסנהדרין, כמו מרדכי בעצמו. וכאשר המצב הכספי בישיבות ה' דחוק, הנה כיון שקיבל "מלפני המלך" - מלכו של עולם - "עטרת זהב גדולה", השתמש בה בתור משכון כדי להשיג הלואה גדולה להחזקת הישיבות...

- כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר אודות אמו זקנתו, הרבנית של אדמו"ר מהר"ש, שכאשר אדמו"ר מהר"ש היו נוסע לחוץ-לארץ, היתה נוהגת למשכן את התכשיטים שלה כדי להשיג עוד כמה רובל עבור הענינים שהיתה עוסקת בהם: הכנסת

כלה, החזקת תלמידי חכמים, לחם לרעבים, וכיו"ב.

הסדר ה' שאדמו"ר מהר"ש ה' נוסע לחו"ל לעתים קרובות, וכאשר לפעמים ה' מציע להרבנית להתלוות אליו בנסיעתו, היתה מבקשת שתמורת נסיעתה יתן לה את סכום הוצאות הנסיעה, והיא כבר תדע מה לעשות עם הכסף... והיתה נשארת בליובאוויטש ומתעסקת להשיא יתום ויתומה, ליתן "וואַרעניע" לעניים, וכיו"ב.

וכמו כן היו לה הרבה תכשיטים - מתנות שקיבלה מבעלה, אדמו"ר מהר"ש, בשובו מחו"ל - שהיתה ממשכנת אותם כדי להלוות עוד כמה רובל עבור פעולותי'.

ובכל פעם שאדמו"ר מהר"ש ה' שב מחו"ל, ה' שואל אותה אצל מי משכנה הפעם את תכשיטי', והי' שולח את סכום המעות לפדות את התכשיטים שהספיקה הרבנית למשכן בעת נסיעתו.

ובכל אופן - בנוגע לעניננו:

גם אם מרדכי הוצרך למשכן את ה"עטרת זהב" כדי להשיג הלואה להחזקת הישיבות - יעזור השי"ת שהי' הרבה כסף בדרך כזו שה"עטרת זהב" תוכל להשאר אצל בעלי', והי' כסף להחזקת הישיבות גם מבלי למשכן את ה"עטרת זהב"!